

TARPTAUTINĖ TERMINOLOGIJS VASAROS MOKYKLA 2005
TERMINOLOGIJS TVARKYBA: TEORIJA, PRAKTIKA IR TAIKYMAS

2005 metų liepą Kelne vyko *Tarptautinė Terminologijos vasaros mokykla. Terminologijos tvarkyba: teorija, praktika ir taikymas*. Šių kartą per metus vykstančių mokymų organizatoriai – *Kelno taikomųjų mokslų universiteto Informacijos vadybos institutas* ir *Termnetas* – Tarptautinis terminologijos tinklas, dėstytojai – garsūs Vokietijos, Austrijos, Danijos, Belgijos, JAV profesorai. Į penkias dienas trukusius teorinius ir praktinius mokymus iš viso pasaulio susirinko per 30 dalyvių: vertėjai, dėstytojai, mokslo darbuotojai, studentai, valstybinių ir Europos Sąjungos institucijų darbuotojai.

Paskaitose kalbėta apie termino, terminologijos, terminijos tvarkybos sąvokas, terminų tvarkybos būdus, terminų tvarkybos įrankius, jų rūšis, vertimo darbą, autorių teises. Pratybose dalyviai buvo supažindinami ir mokomi dirbti su terminų tvarkybos sistemomis. Kopenhagos verslo mokyklos profesorius Heribertas Pichtas paskaitų cikleose *Teorijos pagrindai: modeliai, sąvokos, terminai, objektai* ir *Terminologijos darbas, remdamasis Tarptautinės standartizacijos organizacijos (ISO) standartais*, klausytojus supažindino su pagrindinėmis terminologijos sąvokomis: specialistų komunikacija, specialioji kalba, terminologija, terminologijos funkcijos, terminija. Apibrėžęs termino, terminologijos darbo sąvokas, akcentavo pagrindinius terminų kūrimo principus: kalbinius (aiškumo, sistemiškumo, taisyklingumo, darybiškumo, vienareikšmiškumo, trumpumo, aiškios motyvacijos, patogumo), sociolingvistinius (naudingumo, estetiškumo, kalbos politikos atitikimo) ir metodinius (kūrimo su specialistais, esamų modelių atitikimo, savos kalbos išteklių naudojimo ir terminų sistemos atitikimo).

Vienos universiteto profesorius Gerhardas Budinas paskaitose *Sąvokų ryšiai, sistemos, ontologijos ir Visuotinio semantikos tinklo kūrimas: nuo terminologijos prie ontologijų ir žinių organizavimo sistemų* išskėlė sąvokų ryšių, sąvokų sistemų problematiką ir teigė, kad ir terminologija, ir ontologijomis¹ siekiama duomenų tvarkybos, informacijos apdorojimo, sutvarkymo. Buvo pristatytos ontologijų kūrimo programos *OntoEdit*, *CORPORUM*, *CIDOC CRM*. Paskaitoje *Daugiakalbė rizikos valdymo terminų žodyno nuorodų sistema* kalbėta apie kuriamą terminologijos projektą bendradarbiaujant įvairioms tarptautinėms institucijoms ir organizacijoms. IRGC nuorodų sistemų žodynas yra plataus

¹ Ontologija kompiuterijoje yra tam tikros srities sąvokų visumos specifikacija, t. y. sąvokų išvardijimas, sąrašas su nurodymais, apibūdinimais.

profilio ir apima įvairias sritis, socialinius sluoksnius, kalbas, kultūras, tekstus. Šiame žodyne daugiausia remiamasi terminų kontekstu, terminų ir tekstų saitais, vertimais, daugiausia dėmesio skiriama apibrėžtims, sąvokų modeliams ir ontologijoms. Akcentavo, kad šiame projekte pagrindinės terminų tvarkybos formos yra kultūrinės ir kalbinės įvairovės aiškinimas ir aprašymas.

JAV Kento universiteto profesorė Sue Ellen Wright paskaitoje *Terminijos tvarkyba* supažindino su technologinio proceso, projektų planavimo sąvokomis, kalbėjo apie bendruosius terminijos tvarkybos tikslus. Pateikė tradicinės, racionalios, visuotinės terminų tvarkybos pavyzdžių. Pabrėžė, kad terminijos tvarkybos darbą atlieka projektų vykdytojai, kalbininkai terminologai ir dalykinių sričių specialistai. Profesorė išskyrė tokius terminijos tvarkybos etapus: termino pateikimas, termino straipsnio kūrimas, duomenų įvedimas, modifikavimas (atnaujinimas arba pakeitimas), patikrinimas (atlieka terminologas arba dalykinės srities specialistas), patvirtinimas arba išėmimas, standartizavimas, publikavimas. Profesorė supažindino su kompiuterinėmis terminijos tvarkybos sistemomis – *SDL WorkFlow Service*, *Trados TeamWorks*, *Star Translation Workflow Server*, *Lionstream Workflow* ir kt. Apie terminijos duomenų bazių struktūrą, terminijos duomenis, jų išdėstymą, lygius, kitas duomenų kategorijas kalbėta paskaitoje *Terminijos tvarkybos duomenų kategorijos*, paskaitoje *Apibrėžtys ir kontekstas* – apie apibrėžčių sudedamąsias dalis, įprastinius rašybos reikalavimus, apibrėžčių neperovės duomenų bazėse. Pabrėžė, kad termino arba sąvokos apibrėžtyje visada turi būti nuoroda į dalykinį lauką.

Paskaitoje *Terminų atpažinimas* profesorė Sue Ellen Wright kalbėjo apie internetinius terminijos išteklius, teigė, kad visada reikia įvertinti internetinių šaltinių tikslumą, patikimumą ir aktualumą. Paieškos sistemoje *Google* susiduriama su sinonimijos ir homonimijos problema, o internetiniuose žodynuose – šaltinio patikimumo ir nepastovumo problemomis. Paieškų rezultatai turi būti įvertinti reikšmės ir terminijos aspektais, t. y. reikia atsižvelgti į aptikto termino reikšmę, vartojimą, sinonimus, santrumpas, atitikmenis, apibrėžtis. Profesorė teigė, kad reikia vadovautis CARS kriterijais: patikimumo, t. y. tinklalapio autoriaus arba rėmėjo patikimumo įvertinimas, tikslumo ir pagrįstumo – ryšio su kitais žinomais informacijos šaltiniais. Viena paskaita skirta ir terminologijos ekonominiams dalykams. Paskaitoje *Autorių teisės terminijos tvarkyboje* kalbėta apie pagrindinius autorių teisių principus, ginamąs ir neginamąs intelektinės nuosavybės rūšis. Svarstyta, koks terminologijos darbe yra terminologo vaidmuo, ką terminijos tvarkyboje autorių teisės gina ir ko negina. Informavo, kad teisinė duomenų bazių ir jų turinio apsauga numatyta Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 96/9/EB.

Profesorė Frieda Steurs (Lessius Hogeschool) kalbėjo apie medicinos terminijos vertimo dalykus. Medicinos sričių vertimai sudaro didžiąją visų vertimų dalį, labai svarbios yra klasifikacijų sistemos, pavyzdžiui, biomedicinoje yra per 19 tūkstančių klasifikacijų. Supažindino su klasifikacijų sistemomis WHOART, Snomed, ICD & ICD-9-CM ir kitais šaltiniais. Medicinos terminijos vertėjams reikia kritiškai vertinti šaltinius, specializuotus ir nespecialius žodynus, enciklopedijas, žurnalus. Paskaitoje *Techninė dokumentacija* daugiausia kalbėta apie individualią vertimų techniką. Norint gerai kurti ir versti techninius dokumentus, reikia tikrinti šaltinius, tvarkyti terminiją ir žiūrėti turinio.

Kelno taikomųjų mokslų universiteto profesorius Klausas Dirkas Šmitzas paskaitoje *Duomenų modeliavimas* kalbėjo apie terminijos duomenų bazes. Norint sukurti naudingą duomenų bazę, reikia parinkti tinkamas duomenų kategorijas, numatyti tinkamus duomenų ryšius. Pabrėžė, kad terminijos tvarkyba sėkmingai realizuojama parenkant atitinkamas duomenų kategorijas, reikiamai modeliuojant terminų straipsnius, pasirenkant tinkamą terminų tvarkybos įrankį ar programinę įrangą. Paskaitoje *Terminologijos tvarkybos sistemos* kalbėjo apie terminų duomenų bazių reikšmę ir naudą. Pateikęs programinių įrangų *Multiterm* ir *TermStar* pavyzdžius, daugiausia dėmesio skyrė terminijos duomenų bazių kūrimo problematikai. Trumpai apžvelgęs terminų tvarkybos sistemų raidos istoriją, pateikė jų tipus: tai sistemos su apibrėžta ir neapibrėžta straipsnių struktūra. Profesorius teigė, kad naujosios terminų tvarkybos sistemos nėra pritaikytos savitiems vartojimo atvejams, pavyzdžiui, mažų grupelių poreikiams, mokymui. Norint sukurti tinkamą duomenų bazės struktūrą, reikia remtis ISO standartais: ISO 704, ISO 1087, ISO 12620, ISO 12200. Paskaitoje *Programinės įrangos lokalizavimo terminija* kalbėta apie tai, kad aiški, motyvuota ir nuosekli terminija, jos kūrimas palengvina programinės įrangos vartojimą.

Pratybose dalyviai daugiausia buvo mokomi dirbti su terminų tvarkybos programine įranga *Multiterm* – planuoti duomenų bazės struktūrą, parinkti duomenų kategorijas, kurti individualią duomenų bazę. Vasaros mokyklos dalyviams buvo įteikti pažymėjimai, o baigiamajame pokalbyje pasidalyta patirtimi ir įspūdžiais. Tarptautinė terminologijos vasaros mokykla ypač naudinga tiems, kurie domisi praktine terminologija ir daugiausiai susiduria su terminų vertimu, dokumentų tvarkyba ir duomenų bazių kūrimu.

Robertas STUNŽINAS
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas robertasst@lki.lt

Gauta 2005-12-09